

Якобчук Надія Олександрівна

канд. іст. наук, старший науковий співробітник

відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського

НАПН України, Україна

ПЕРШІ ДОСЛІДНИКИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ М. МОНТЕССОРІ В УКРАЇНІ

Педагогічні ідеї та творчий доробок італійського лікаря та педагога М. Монтессорі набувають поширення в Україні наприкінці XIX ст. – у період, коли активно формувалася система національного дошкільного виховання. Її напрацювання та діяльність зацікавили українську педагогічну спільноту, ставши об'єктом жвавих дискусій на засіданнях аристократичних салонів та детального розгляду на шпальтах української фахової періодици (журнали «Дошкільне виховання», «Учительське слово»). Одними з перших до активного вивчення, оцінки та практичного впровадження методів М. Монтессорі в систему дошкільного виховання звернулися відомі українські педагоги С. Русова (1856-1940) й Н. Лубенець (1877-1943).

Рис. 1. Наталія Лубенець

Н. Лубенець (рис. 1) – голова Київського товариства народних дитячих садків, засновник та редактор часопису «Дошкільне виховання», викладач Київського Фребелівського педагогічного інституту, розпочала вивчення творчої спадщини М. Монтессорі у 1912-1915 роках. У статті «Доктор Монтессорі» та ґрунтовній праці «Фребель і Монтессорі» вона розкрила ключові етапи біографії та наукової діяльності педагога, а також зміст та перспективи запровадження Монтессорі-методу в дошкільних освітніх закладах України. Наталія Дмитрівна здійснила деталізований порівняльний аналіз педагогічних систем Ф. Фребеля та М. Монтессорі, наголосивши, що вони взаємодоповнюють одна одну та є актуальними для української педагогіки. Найціннішим у системі

М. Монтессорі дослідниця вважала виховання свободи дитини, розвиток її особистості, формування навичок самостійності, а також використання дисципліни для стимулювання діяльності, праці і добра, а не підпорядкування та пасивності, що було характерно для офіційної педагогічної системи [1]. Водночас, Н. Лубенець не імпонувало мінімальне використання у процесі гри улюблених дитячих іграшок та заміна їх різноманітними дидактичними матеріалами. Вона вважала це помилкою, адже дитина раннього віку має мати простір для розвитку фантазії та мрійництва. Також дослідниця не схвалювала опанування у дитячому садку грамоти, вважаючи, що у віці 4-5 років діти мають виховуватися у природному для них середовищі, а навички читання та письма доцільно формувати на етапі початкової школи [1]. Загалом, Н. Лубенець оцінила Монтессорі-методику як актуальну та перспективну, але підкреслила, що її впровадження у національну систему освіти потребує скрупульозних досліджень та перевірок: «Монтессорі показує новий шлях до пізнання дитини, і цей шлях, звичайно, має бути випробуваний» [1].

Засновниця першого у м. Києві дитячого садка, викладач та професор Київських жіночих курсів і Фребелівського інституту, письменниця та громадський діяч С. Ф. Русова (рис. 2) дотримувалася подібних думок. Педагогічна система М. Монтессорі стала об'єктом

дослідження у її працях «Дошкільне виховання» (1918) та «Нові методи дошкільного виховання» (1927). Софія Федорівна наголошувала що «принцип Монтесорі правдивий – не треба тільки доходити в здійсненні його до краю» [2]. Їй дуже імпонували такі принципи італійського професора: «уважне відношення до дитячої душі», «повага до повної самостійності дитини», стримане ставлення вихователя, який надає лише мінімальні та необхідні пояснення, спостереження за розвитком психіки дитини, «атмосфера самопошани та спокійної праці». С. Русова високо оцінювала основоположний принцип М. Монтесорі – вільного розвитку дитини та необхідності забезпечити всі необхідні умови для цього. Водночас, вона визначила і ряд недоліків, що робили Монтесорі-систему «неповною» [2]. Софія Федорівна наголошувала, що у дошкільному віці значна увага має приділятися розумовому розвитку дітей шляхом залучення їх до занять з арифметики, граматики, природознавства, літератури, музики. Дослідниця зазначала, що діти 4-5 років ще не здатні самостійно скеровувати процес свого навчання у потрібне русло. Відмічаючи ефективність підготовчих вправ для читання і письма, С. Русова назвала цю методику занадто технічною та штучною. Вона критично ставилася до дидактичних матеріалів М. Монтесорі, бо вони далекі від природи, штучні та не естетичні, що не пробуджувало у дітей уяву та інтерес до творчості. Ще одним недоліком системи італійського педагога названо «відсутність факторів морально-інтелектуального розвитку дитини», адже у ній мало приділено уваги читанню дитячої літератури та спостереженням за явищами природи. Також Софія Федорівна не погоджувалася з акцентом М. Монтесорі лише на індивідуальному вихованні дитини, вважаючи, що в дитячих установах якнайраніше слід запроваджувати соціальний принцип виховання. Для цього є необхідними спільні ігри, вправи, екскурсії, організація і проведення дитячих свят, хоровий спів, які об'єднують дитячий колектив, що не має бути групою відокремлених індивідів [2].

Як бачимо, українська педагогічна спільнота кінця XIX – початку XX ст. з пошаною та зацікавленістю сприйняла педагогічні ідеї М. Монтесорі, оцінивши їх високо та позитивно. Однак, українські педагоги не вважали її систему виховання та навчання універсальною, наголосивши на необхідності адаптації до реалій українських дошкільних установ, менталітету, національних особливостей та традицій вітчизняної системи освіти.

Рис. 2. Софія Русова

Список використаних джерел:

1. Лубенец Н. Д. (1915). Фребель и Монтезорі. Тип. Т-ва И. Н. Кушнарєв і К.
2. Русова С. Ф. (1996). Вибрані педагогічні твори. Освіта.